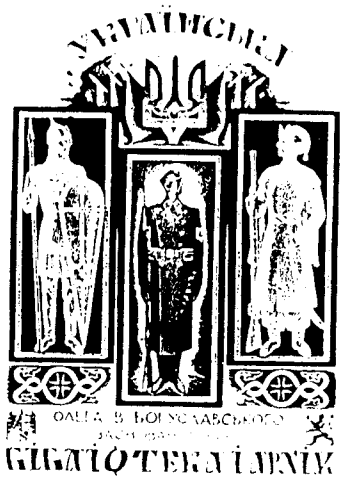

Олександр Смотрич
Ужинок

Сучасність-1985

Олександр Смотрич

УЖИНОК

ОЛЕКСАНДЕР СМОТРИЧ

УЖИНОК

diasporiana.org.ua

Сучасність
1985

Обкладинка Якова Гніздовського

Olexander Smotrych
HARVEST

SUČASNIST — 1985

All rights reserved.

Copyright © 1985 by Sučasnist

Library of Congress Catalog Card Number: 85-63334

БАЛЯДА

Неначе з холоду загублених
століть, цей присмак
старовинної баяди —
заблуканий в снігах
ще батько не старий, а з батьком
син, ніяк доїхати не можуть
хати.

Як Божа кара та мара,
і крик розгублений —
«Агов!» —
свист віхоли та батога
і храп померзлих
коней.

Це батько з города везе
синка, де син в воєнній школі
й комсомолі.

Крізь віхолу ввижається
щось чорне та жакне, немов
із келій та печер, покинутих,
чернечих, холодом смертельним
дує,

і ніби чути сморід хат курних
та запахи принадливі гарячого
борщу... Та бач,
лиш снігом б'є в лице та болем
очі жмурить.

І батько з сином знов кричать,
і батько б'є з останніх сил
потомлених, невинних
коней.

Ачей була то ніч холодна та жакна,

не знати скільки крику загубилося
тієї ночі в полі.

Зо три верстви лиш не доїхав
батько з сином до села,
де в хаті мати, зовсім не стара,
непрогололий ще узвар, кутя,
і лики темні бабиних святих
у невеликому кіюті.

І снилось матері, ще молодій —
мундир на синові із ковніром,
розшитим візерунком золотим,
як на портреті генеральським
у журналі.

Усеньку ніч.

1976

МАРІЯ

Вона, мов цілина,
поросла бур'яном
земна.
Ніяк не божество,
не мрія,
а просто так —
колись-давно
згвалтована Марія.
Та хто ж вона —
чи тітка, чи сестра,
чи просто жінка
без ім'я,
десь випадково на базарі
стріта?
Ви лиш назвіть,
я радо відповім:
— Вона!
В червоній хустці голова,
дебелі ноги,
сила!
Міцна, як зуби в жеребця,
все відгризалась, сміючись
так просто й мило,
ще не згвалтована тоді ніким
Марія.
Скажу також відверто
й щиро —
вона була, щоб Господа родити,
трохи запроста.
Вона десь на окопах,
кажуть,

загубила сина.
Лишилася сама,
з лицем так, ніби не вона,
і сивина їй голову,
немов наміткою,
покрила.
Постаріла вона,
все на базар ходила,
на продаж міряла стаканами
насіння
і проміняла у голодний
рік
свій хрестик золотий
з розп'ятієм Христа
на хліба шмат
у більшовицькому торг'сіні.
Я бачив якось,
як вона
виходила із натовпом
з кіна —
у чорній хустці,
без лица,
все та сама
Марія.
А потім, кажуть, жебрала
вона
у перехожих п'ятака
і гірко до нестями
пила.
Востанне бачив я її
із мертвими очима.
Чи бачила вона мене?
Вона була вже неземна,
їй не було до мене
діла.
Не знаю сам,

чи мариво, чи мрія —
над цвинтарем, їйбо,
я бачив раз
літала в літаку,
знічев'я і без цілі
все те сама,
ще не згвалтована
колись-давно,
безсмертна, як життя,
Марія.

1976

ТРИПТИХ

I

Життя — не вартий Господа
вертеп,
і, може, не дарма
відспівані божественні пісні
назад на землю не вертаються.
По них хіба лиш сіль
з пролитих бабських сліз
лишається в землі,
і не дарма
пісні божественні старців
дуєтом не співаються.
Мій лірнику,
хоч ти й сліпий, та знаєш,
як краса лinya і коси
відриваються,
як подинці всі туди підем,
звідкіль ні грішники,
ані святі ніколи
не вертаються.

10

II

Коли вже й марити тобі нема
про що,
і ти із лірою приліз у лігвище
своє
із велелюдного, мов світ увесь,
базару —
чека на тебе сон,
що так, як пес собі,
тобі, незрячому, залиже на душі
стару й роз'ятрену до болю
рану.
І ти побачиш, може, ліру золоту,
не ту, що ти приніс,
стару й запилену,
з базару.

11

III

Було колись,
під лірницький плакучий спів,
під невгамовне завивання ліри —
за упокій душі усопшого
родителя, померлого давно —
баби і плакали й раділи.
Так, як радіють тільки ті,
що вже переросли страждань
усяку міру,
як плачуть та радіють ті,
кому ввижаються угодники
святі,
що душу рятуватимуть
од тіла грішного посиротілу.
Все те давно сплелось
в одну косу і відлетіло,
лишивсь лиш прах один з бабів
і, може, трохи пороху
од ліри.

1976

Коли у небо дивляться гармат
порожні жерла,
коли надія в тиші гробовій,
смертельно ранена,
померла —
солдатові у душу лізе лицемірства
чорна скверна.
Як чоботом його, лежачого,
штурхнуть — чи ще живий? —
його замурзане лице в усмішці
радісній, мов сонце,
розпливеться.
О Господи, помилуй його душу
та спаси.

1977

Нема в моїй душі до себе
жалю,
чужі жалі, мов старець
лепту жалюгідну на базарі,
у торбу ветху та діряву
на дно душі моєї покладу,
і з ними в небуття,
чи пак до Господа
відчалю.
Пред ним, як є — обідраний
предстану,
і витрушу з моєї скорбної
душі, Йому на втіху чи поталу,
чужі одчаї та жалі.

1977

ДІРЯВІ ВІРШІ

Бува примариться
усе нараз —
вертепу дурноверхого
діра,
і лірника дірявий
спів,
і дядькова дірява
чумарчина,
і скурений на цигарки
дірявий томик
геніяльного
Шекспіра.

У келії, холодній та брудній,
покірний дух Сковороди,
немов музейна пліснь, — цвіте
або у дощ,
немов плювками мутними,
з побитих шиб стікає.
І світить ребрами оббите
з тиньку вченими тисячолітнє
дранкування.
І ще —
під стелею
забутий цвях,
і ледь помітний слід під ним
украденого в революцію
розп'яття.

Ногами босими прочан
гранітні плити лаврські
стерті.
Давно вже церква
без хреста,
давно прочани ті забуті
й мертві.
Спокій,
і лиш над банею,
у висоті —
чийсь крок останній
та завмерлий.
Чи не Ісус Христос
спинивсь на мить,
щоб дух перевести,
і, може, попестити віспюка,
дорогою якого мухи
жерли?
Та ні, лишень примарилось
мені.
Зі стін облуплених
дивилися святі
очима зголоднілих
божевільних.
А на обідраній іконі
чудотворній
була до дірки процілована
прочанами
рука.
Осанна Божій Матері
у вишині,
осанна Непорочній
мовчазна.

Співали мертві.
Я бачив навіть,
як чиясь душа
під спів той вилетіла
голубом
із церкви.

Смутний ужинок наших мрій —
життя, мов образ викинутий
на смітник,
обідраний із риз коштовних
золотих.
Образ до лиха й ріки
сліз.
Та не смутись,
ачей над смерть нема
надійніших тихіших
тиш.
На небі і без нас
світитиме зірок холодний
рій,
і, може, все здаватиметься нам
ясним,
як ті джмелі на сонці
в гожий день,
як по молитві,
довгій та нудній,
надійний — бажаний
амінь.

Лежав хрестом на перехресті
чужих покинутих
доріг.
Один — самітніший за Бога —
з болем в тілі,
з жахом в серці.
Й видав, як зорі гасли,
мов свічки по службі
в церкві.
І вже не спостеріг,
як сонце сходило
для когось щедре —
лежав колодою холодною
на перехресті.

Як рубонув —
чиясь з плечей
злетіла
голова,
летіли коні,
і він про все забув
в жахній погоні,
лиш дотик вітру
теплого
до щік,
мов неньчині долоні.
Упав —
прокинувся
в полоні.
Живий
із серцем радісним,
що било кров'ю
в скроні.
І раптом голова,
та сама голова,
упала з грюкотом
із стелі
долі.

Коли завмре усе
в німій покорі,
коли покриє все
гидка пліснявина
спокою,
коли хропітимуть
потомлені раби,
накормлені з чужого
столу, —
ачей я снитиму
й тоді
про бою шал,
несамовитий крик
людей,
іржання коней,
і зрїтиму бодай
у сні —
свої звитяжні хоругви,
і Господа молитиму,
щоб не прокинутись
ніколи.

Слова ростуть, неначе
із закладеного Богом у душі
зерна.
Із слів снуються та складаються
думки,
що, мов дерева — по гілці
гілка —
гілкуються ушир
і пнуться догори,
немов до неба хочуть доторкнутись,
І, може, радо полетіли б
в небеса,
так корінь в землю вріс
і не пускає.

На тихий стук
я тихо двері одчиню,
і увійде Ісус Христос —
не мертвий той,
що на іконах,
а живий
і зовсім безбородий.
І я по-дружньому
Йому кивну
і ввічливо попрошу
до стола.
— Ну як? — промовить Він.
Я відповім:
— Та так собі — нічого...
І почнемо ми з Ним
розмову,
і говоритимем про все,
не похапцем —
помалу.
(Я більше говоритиму,
як Він,
бож я — земний, а Він —
небесний,
отож я більше в курсі
справи).
І так ми пробалакаєм
із Ним аж до самого
рана...
Та накінець Він
підведеться
й подякує мені — звичайно,
по-простому,
без викрутасів зайвих.

А я скажу —
нема за що,
приємність по моему боці,
Пане.
Він скорбно йтиме до дверей
і буде боляче мені
дивитися услід Йому,
на збиті ноги босі —
рани.
За Ним я тихо двері
причиню
і стомлено присяду.

Коли мої слова,
немов два-три потерті
мідяки
покотяться під стіл
з дірявої
нікому непотрібної
калитки,
коли мої думки,
покинуті всіма,
опиняться на смітнику,
мов черепки розбитої
старої ринки —
я рештку слів моїх
у гнів холодний
оберну,
й в прокляття Богові
мою молитву.

1977

БЕЗ НАЗВИ

Дивлюсь на Леонардову
Мадонну,
і перспектива смерти,
у рисах правильних,
клясичних,
більше не тривожить.
Із вулиці гармидери
і збитий пил живого
у вуха лізе та лоскоче
в горлі.
Збиваюся з думок високих,
так, ніби не нажився
й жити хочу,
немов злочинець впійманий
на чомусь злому.
Кладу в шухляду
під замок
Мадонну.

Покинутих кімнат
сумна картина,
чохлів меблевих
сіра білизна.
На вікнах пил
та павутина,
за вікнами до сліпоти,
до божевілля
біло.
В операційній тиша
кахельна,
проста,
як ґама до мажор
на піяніно,
така ж невпевнена
й несміла,
як перші кроки
немовляти.
В широкому вікні,
крізь віхолу,
ввижається Месія
з морозивом в руці.
Старанно миють
руки
з милом
лікарі.

Наглядач десь в музеї,
одинокий,
здуває пил із мумії
їдкий,
вертаються додому
з кладовища
люди,
на них чекає урочистий
торт
і розкорковане вино.
Усі уможуються зручно
за столом,
і раптом колеться
земля
пополовині —
пів хати там,
пів хати тут,
і вже між ними павутиння
плете захоплено
павук.

Бруньки бринять
і гілки за вікнами
у розрив.
У лабіринті коридорів
крок сухий —
ведуть когось
на розстріл.
Ногам погано,
крок слизить.
По книзі санітар
рачує з ночі
трупи в морзі.
І раптом —
Алілуя!
Когось лише на допит
привели,
хтось помилився —
не на розстріл.

Холодними вужами
вповзала вогкість
у вузькі завулки.
В кімнатах, що вужчали
од жаху,
чекали люди на нічні
арешти.
Жевріло сонце,
з іншого кінця
нарешті —
народжувався денний
гуркіт,
нудьга повзла
зеленими вужами
із завулків.

Десь по дванадцятій
авто під'їде
і м'яко спиниться,
немов злякається
свого ж глухого гуркоту
мотора,
і світла фар,
що згаснуть десь
аж за сусіднім двором.
Хтось тихо провідчинить
двері,
похапцем, нервово,
в надії —
не по нього...
А втім, лиш мотиллям
нічним
дозволять бути свідками
арешту,
лиш мотиллям
і більш нікому.

1979

БАРВИСТІ ВІРШІ

Дзьобаті зерном
вола начинили
й одлетіли.
Ридма ридають соняхи
над тином —
порожні голови морочить
їм
осіння злива.

На пасіці каліка дід,
з ним разом достигали
й репалися
кавуни та дині.
І думав дід,
як примирить жорстокості
життя
з людяністю
людини?

Я парком йду —
дощу краплини
множаться,
я вхожу в осінь, —
облиту смерти полум'ям.
На небі чорносиній
просвіт.

Синь осені і позолота
в мозаїці —
небесній та земній,
на хаті-мазанці і на болоті,
як в дзеркалі знайомий з давна
кольорит.
Мовчить за літо висохлий,
немов дорога хресна,
тин,
і дивляться на Божий світ
кривою рамою
ворота.
Поет, мов очманілий,
марить Римом
у пошуках осінніх
рим.

Білизною журилися
на ливні дні осінні,
дощі допрали все
до нитки.
Гілки ламалися
на яблунях
із хрястом білої
сухої кістки.
Скрипіла щось знайоме
хвіртка.

Додолю впали
жолуді достиглі
й жовте листя.
Був час принести
жертву —
скинути намисто.
Під небом, до прозорости
холодним,
чистим, —
стоять поголені дуби
і дивляться спокійно,
урочисто.

Тут гниль —
тут вічність
грибом блідим
до сонця тягнеться
крізь верховіття.
Тут атомний Адам
ходив колись
без переконань політичних
у пошуках грибів
та ягід диких.
Снить ліс —
увесь в молекулах
та листях.

Над обрієм кипіло сонце
казанцем
з настоящим до вечора
борщем,
і важко дихав чернозем,
вологи спраглий.
На небі реквієм
безхмарний —
день переходив кладку
в ніч.
І раптом десь
дощу предтеча —
грім
молебень тихий правив.

Все нижче й нижче
небо нижиться,
як по пожежі, журно
журиться,
аж доки звуком все
не розманіжиться
і знов життям живим
не заживається,
смички од сонця звуками
зжмуряються
і знов жалким, як жаль,
арпеджіом
у ніч ножами врозтіч
сточаться.

Іду у майбуття тінистий
сад.
За спиною —
минулого принада
манить.
І знаю:
обернусь —
кінець.
Мов мотиля сачком,
накриє смерть
крилата.

Жовте листя летить
з підворіття
на вулицю.
Дівчата лиця ховають
од сонця і вітру
під пудру.
Люди у черзі стоять
по газовану воду
і пиво.
Пес безпритульний
занюхав на вулиці
зиму.
Сонні мухи сидять
на тюремній стіні
і гріються.
Тюрма пропахла
махорковим
димом.

День доживував
останнє соняшне проміння.
Приходила темінь
на нічну зміну —
до ранку.
Місяць колискою немовляти
народжувався над парком
голим.
Сонце провалювалося м'ячем
за сіткою воріт футбольного
поля.
Старий сидів на лавці
порожнього стадіону
і рахував забиті ним
голи.

Хтось небо продірявив
тавром розпеченим
чи сонцем.
День лисом замітав свої
сліди —
під звуки засувів, замків,
ключів, віконниць —
фортецею ставала кожна хата
на ніч,
форпостами блаженних храпів,
снів.
Тягнулась смородом відхідків
вулицями вогкість,
поскрипував од вітру дерев'яний
тротуар.
Приходив часом довгов'язий
зłodій
зіркам і місяцеві показати
фокус —
блиснути фіксою на зубі
й замки поодчиняти пальцем
голим.

Хтось місяць загорнув
у ночі чорний шаль.
Не може бути кращого сценарію
для вбивства.
Любов не подаяніє,
не філантропія, а принцип,
і не годиться жебрати любов.
І, як свідоцтво вірної любови,
у темному кварталі міста
суперника спіткає смерть —
ножем під ребра і пішов...
Доведено, як два на два —
чотири, чого не довести
ніяким серцем чи жалем.
Нехай скривавлений лежить
і брук цілує, замість уст
рожевих,
нехай, що заслужив, —
пожне.

Вночі я буду словами
вагітний на останньому
місяці,
і місяч моя така ж проста
і зрозуміла буде,
як у жінки,
що родити збирається,
і тільки.
Як ніч проколеться днем,
мої з ночі слова
тріпотітимуть, як риба
у верші.
І втікати музи мої
дівками грішними
з моїх викиднів
віршів.

1979

ДВАНАДЦЯТЬ ЕСКІЗІВ ДО НІКОЛИ НЕ НАПИСАНОЇ ПОЕМИ

До будинків з парку
добігали останні теплі
хвилини,
під першим снігом мокла
чорна лавка,
дуби алеями спинились
задубілі,
на волоцюзі мерзла
кожна дірка, кожна
латка,
і снилась волоцюзі
духова оркестра,
в кінці алеї — клюмба,
публіка й альтанка.

Снить ліс, закутаний
в пухку перину,
курей у курнику
зимовий огортає ранній
сон.
Коротку відслужило
сонце треба
і на ніч лізе грітись
в тісне занесене
вікно.
У когось бринькати
куплет,
заношений до дір,
потреба.
Дід вдарив пса ціпком,
щоб не вичухував той
бліх,
де треба і не треба.
Виходить з лісу
лис,
і заміта хвостом
дорогу білу
вітер.

Садами знову вештається
гріх —
й сади од сорому
в цвіту й дурмані.
Радіють люди, пси,
тролейбуси й трамваї.
Весна —
немов халва
й рахатлукум
по зимній страві.

На клявішах старих рояля
пил,
на чорному роялі грають
сонця плями,
розчинене вікно
у двір,
і видно, як щенята
граються
з листками зжовклими
сонати.

Колодязя холодна
глибина,
відра дірявого
катастрофальна безнадія,
із дзеркала колодязя
дивилася заплетена
в косу
волошка синя,
і знов вода
з дірявого відра
все замутила.

Напівдрімав екраном
синій став,
хмар білих паруси
до берега у русі.
Не було глядачів,
лиш спраглі верби
пили віттям довгим
лімонад
в перервах між сеансами
в задусі.

Печаль скрипить ночами
часом на причалі,
і проти місяця, мов слимаками
змазані,
блищать дошки —
тут ніг чийсь сліди,
вода злизала слід
останній,
лиш в пам'яті чийсь
лишились чорні тіні
білих парусів.

Темінь танула
на бруку вулиць,
тротуарів,
будинки в черги ставали
на перші трамваї,
вітерець колихав
побляклі з ночі
ліхтарі,
хтось допивав
з безсоння бром,
додому крався пішки
сторож
з накраденим за ніч
добром.

В сон блякло небо
безголосе,
до сот останні
долітали ситі
оси.
Баби збирались
по роботі
поголосить над мертвим —
босим,
босі.

Літо мерло,
пільма місила
мокре небо,
леліяла чиясь рука
лелек летючих
в сірих шлейфах,
люди — піші, земні
шикувались у довгі
по дрова і картоплю
черги,
скидала яблуня
червиві до самої
серцевини
яблука — плоди,
всі до останнього,
доценту.
Пішли дощі
й запахло од землі
медом гнилим
і віршем збляклим
без акцентів.

В парку оркестра
догравала з голих
пюпітрів
останні ноти,
алеями мело останнє
листа,
був знову час
промовити над мертвим
літом
слово урочисте.
Хтось витріпав піджак
й повів улюблену
додому —
у тісноту кімнати,
в сморід міста.

Народжувався день
без стогону і мук
родильних.
Штаньми ногами догори
до сонця усміхалася
білизна.
Балькон радів.
Дивак настроював
музичні інструменти,
щоб ввечорі із настроєм
заграти щось про день
із перлямутру зжовклих
партитур
оптимістичне.

1979

КІЛЬКАНАДЦЯТЬ МІНІАТЮР

Мене ще нема,
людей ще нема —
тиша божественна
плине.

У відрі, щоб зліпити
першу людину,
щойно замішана
глина.

В степу ненаситні
пожежі
стелили чорний килим
попелу —
червоногриві коні
летіли.

В степу погожі дні
зазеленіли —
коні пастись прийшли,
сумирні,
білогриві.

Над містом світить
місяць млистий,
скрипить людьми покинутий
на ніч
пором,
і раптом хтось проклятим
співом
будить сонне місто:
— Вставай — подимайся,
рабочий народ...
П'яно —
урочисто.

Завод пивний
і водокачка,
бочки вантажать люди
на пором.
І може зовсім
необачно
когось благословля
Христитель бронзовий
хрестом.

В сузір'ях знак
чиєїсь долі,
цілі симфонії
чиїхсь очікувань
та сподівань,
чи, як сказав поет, —
самі дієзи та бемолі,
чи, як в трагедії, —
антракт.

Під пудру й грим
ховалась кожна зморшка,
кожна риска.
Брехало дзеркало
іскристо,
й ніхто не знав,
як в ролі безтурботного
дівчиська
катастрофально старіла
артистка.

Небо хворіло
хмарами рваними,
море пінилось
в білій гарячці,
старий моряк
хвалився шрамами,
молодим та дужим
ввижався морячці.

Від темряви та ліхтарів
у місті —
тісно,
останній акт,
останні оплески
артистам —
ніхто й не бачив,
як мораль
попленталась сама
кудись на кладовище,
що за містом.

За літо цуценята
підросли,
комусь літа за літо
спопеліли.
В полоні бабиного
літа
небо і земля,
качки, хтось бачив,
вчора одлетіли.

Балерина померла
не в ролі надхненного
лебедя —
балерина померла
бабою древньою.
Сонце саме сідало
до вечора,
било крізь вікна
в кімнату
рожевим прожектором.

Давно погашені
свічки
усе так само
капали і догоряли
у спогадах підсвічника
мутних
у темній скрині
у підвалі.

До нас, відай, у завірюху
й сніг
йшли босими апостоли.
Прийшли й замерзли
в храмі на стіні
фігурами
надиво дивовижно
довгими.

Стонадцять битв,
невиграних,
стонадцять зим,
закутаних в солому
й дим,
онук жене шосе
чужим
з коханкою чорнявою
чужим автомобілем.
Могили мимо —
мріють.

Дні до зими,
здавалося,
порахувати було
на пальцях можна,
а ліс усе своє щось
шелестів
не по-жовтневому
побожно.

Сікло дощем по лицях
стомлених чеснот,
і ніч вагітніла
від ще не здійснених
підлот.

До стінок вуха
прикладав сексот,
та чув лиш скрип
ногами стоптаних
між стінками
підлог.

За вікнами пригаслими
мело,
як смерть, холодним
словом —
епілог.

І хтось владно прорік:

— Досить!

І здригнулась земля,
і хитнулись на мить
небеса,

і залишилось все,
як було досі.

1980

ДЕЩО З НЕДОПИСАНОГО

До неї бард навідувався
все ночами
й відгонило од нього
оселедцем
і перегаром горіпчанам,
і вже нехай йому
простять
цінителі Ромео
та Джульєт —
жива людина, безперечно,
не сонет.

Хотілося б усе збагнуть
до дна
і записати усе оте
сонетом —
делікатним віршем,
та ось —
дівки танцюють
гопака,
цицьками трусять
швидше й швидше,
і думка проситься на світ
сама,
яке оте біологічне
вічне.

Хтось зранку допізна
мучив рояль
октавами.
Октави лізли та й лізли
у млистість горища,
і там завмирили,
тужили
за мускулистими пальцями
Ліста.

Двірник місив мітплою
кизяки
під брамою,
був час втішатися
очима —
синіми і карими,
і не дарма на дасі десь
коти ревли
хроматичними гамами.

Пісня пісна,
як маніжка старого
артиста,
що колись грав
царя,
і тепер найпростіші
слова
вимовля неспроста
урочисто.

Із кожним роком
дід старів,
а з ним старіла хата
й речі,
і дід до смерти
говорив
той самий жарт
все більше й більше
не до речі.

Під ринвою вже не вода,
а лід у діжці,
та з точки зору
Божої
ці дні ніяк не кращі
і не гірші.
Дощі до дошки
змили з хвіртки
фарби лишки
й поетам вірші пишуться
про те,
як гола осінь увійшла
у сиву зиму тихо —
пішки.

Природа не просить
відстрочки,
не просить
надвишки,
навіть весна
з кожним роком
старішає
трішки.

Пасеться мирно
спішений Пегас,
не б'є копитом,
не літа.
Лиш часом заірже —
Парнас згада
й шляхетніші
в усіх відношеннях
літа.

Ні, я помру таки
увесь,
і не стоятиме опудалом
німим
мій бюст
в бібліотечній
мертвій тиші,
і вірші недописані мої
життя колись комусь
на вічну пам'ятку
допише.

1980-1981

ЕПІЛОЖНЕ

Надвечір'я пропахло
Шопеном,
Ноктюрном Шопена —
уточнює вірш,
і день, що був,
як ніколи, гарячим,
нарешті достиг.
Старий сидів
за піаніном
в колишній дитячій
кімнаті
і вибивав одним
пальцем
знайомий з дитинства
мотив.

Баба сіяла гнів
і виростало —
горе.
Бабу повезли
на Сибір
і вже до баби
не було діла
нікому.
Лиш бабина душа
з десяток ще
літ
мордувалась
у бабиній хаті
й стодолі.

На небі Бог
розписує прогнози,
а на землі —
дівки,
заспані богині
босі,
у стужу й дощ
сапають буряки,
під спів дзвінкий
в не дуже музикальному
совхозі.

Весна,
котрий вже день
струмки біжать
і сонце дивиться
на все
примружено і однооко,
і навіть з вулиці
не так похмуро
вигляда
тюрма
у стилі українського
барокко.

Ачей колись
з варяги в греки
шлях
проходив попри цю
під стріхою
злиденну хату,
бо, як ще можна
пояснить —
столітню бабу
на печі,
і на стіні Еллади
мапу?

Я у поезії і досі ще
в боргу —
у зародку душу красу
ще не народженої
пісні
й співаю все
про гниди й воші
в світову війну
в заношеній до дір
білизні.
І все ж ніяк
не умовчу,
яка була краса,
які надії віщі,
як достигали й репалися
в нашому саду
сперва черешні,
потім — вишні.

Такої осени,
здавалось,
ще ніколи не було,
ні днів таких
барвистих,
і не дарма я весь
у спогадах тонув,
мов наречена у стрічках
червоних
та намисті.
Світило сонце плямами
у ліс
крізь верховіття
живописно,
і я шукав
моїх дитячих ніг
сліди,
що тут давно перегнили
з грибами й листям,
і страх
як не хотілося мені
вертатися назад —
у сіре та смердюче
місто.

1982

СКУПІ ВІРШІ

Промінням місячним,
мов синькою розбавлена,
старезних мурів
мертва білизна,
відпунює і губиться
у безвість
крок за кроком,
і в брамі світить
діркою
згори —
пробите кулею
усевидюче око.

Баба ліпила вареники,
начиняла їх вишнями,
на бабу, вареники
й вишні
тихо дивився
із свого кутка
до арештанта подібний
Всевишній.

Слова,
забиті в колодки
мого скупого
вірша,
все про базар,
пропахлий рибою
рундук
чи повоєнне
пожарище,
та більше всього
ні про що —
у вись усе
чи пак до Бога
ближче й ближче.

Вдова і не вдова —
посивіла
та не стара,
усе приходила
на станцію
у хустці зношеній
та чорній
і завмирала
на платформі,
отак,
мов статуя яка
в екстазі дивній —
молитовній.

Люди жали
жито,
пес крутився
під ногами,
веселий та ситий,
а дідові
все думалось —
як мало радості
з років
прожитих.

Не про дівок сільських,
що в місті
у няньках,
не про солдат
веселу роту,
я лиш про те,
як в темну і духмяну
ніч
до ранку парк міський
пропах наскрізь
смердючим
допотопним потом.

І вечір знов
за вікнами синів,
так само, як синів
учора й позавчора,
і знову думалось
старій —
чи ж встигне ще побачити
синів,
ще заки вирушить
душа її
до Бога?
Не стямилась,
як стало темно
надворі,
у вікнах
чорно.

Життя минуло бабі
якось так,
сказати можна,
ненароком,
і до саміського
кінця
дивилась весело
на Божий світ
стара,
хоч і одним лише,
мутним,
як часом місяць
в хмарах,
оком.

Втікали з міста —
бігли, йшли,
повзли, кому іти
була незмога,
і огортала їх
все більш та більш
жахної ночі
темінь строга,
і вже за містом
місяць їх вітав
у сяйві німбу
голубого,
такий замріяно
блідий,
такий подібний
до святого.

І знов у місті ліхтарі
на вечір
воскресали,
і знову хтось
підсмажував картоплю
на старому салі,
і сонце не читало більше
гасла,
воно кривавило —
за містом
гасло.

1983

ЩЕ ДЕКІЛЬКА ВАРІАЦІЙ НА ТІ Ж САМІ ТЕМИ

Коли на полі лишиться
лишень стерня колюча,
коли загубиться пташиний
ключ
у чорній тучі,
я, мабуь, знов,
як і торік скажу —
думки і оси восени
однаково жалючі.

У осінь прибудилися
погожі дні
й дерева, мов на пляжі
голі,
лиш слива дівкою
усе красується собі
в намисті фруктів
фіялкових.
Та ночі кажуть —
буть зимі,
таке уже веління
Боже!
І баба журиться собі,
яке оце минуло літо
гоже.

Самі жалі,
як десь колись
сказав поет,
розписано
по світових
скрижальях,
а я, дурний,
душу жалі
в моїй душі,
щоб більше там
не воскресали,
і на пательні,
чорній з незапам'ятних
часів,
підсмажую яєшню
на старому
салі.

Часом тиша вповзає
до кімнати з вікна,
і кімната вужчає
темною нішею.
Сумно, коли людина
в кімнаті сама,
і тиша до ранку
здається їй
вічною.

Коротка пам'ять
по померлому
хористу —
у хорі все стояв
на тому ж втопаному
місці,
в сорочці вишитій,
барвистій,
а поховали —
у простій,
на кладовищі,
десь за містом.

За вікнами осінній
дощ,
котрий вже день
пере усе
без жадної
потреби,
і на душі
мізерія така,
що хоч бери
й співай собі
невтішне католицьке
Мізерере.

Ніхто не бачив
і не чув,
як бабина молитва
щира
до Господа петіла
стрімголов,
крізь стіни,
стелю і вікно,
заліплене газетами
на зиму.

Похилий дуб,
похила хата,
а в хаті —
дід похилих
літ
вік дожива
без змерлої
ще замолоду
баби.

Я ще один день
вичерпав
до дна,
і день погас
десь за сусіднім
двором.
— Ой одна я,
одна, —
співало радіо
жіночим хором.

Слова складаю
у рядки,
отак, як оси
мед кладуть солодкий
в соти,
і може, всоте
сам собі кажу —
я не оса,
мій біль не мед,
не сповнені нектаром
сонячним
мої турботи.

1984

Зміст

- 5 Баляда
- 7 Марія

ТРИПТИХ

- 10 I «Життя — невартий Господа вертеп...»
- 11 II «Коли вже й марити тобі...»
- 12 III «Було колись...»
- 13 «Коли у небо дивляться...»
- 14 «Нема в моїй душі...»

ДІРЯВІ ВІРШІ

- 15 «Бува примариться...»
- 16 «У келії холодній та брудній...»
- 17 «Ногами босими прочан...»
- 19 «Смутний ужинок наших мрій...»
- 20 «Лежав хрестом на перехресті...»
- 21 «Як рубонув...»
- 22 «Коли завмре усе...»
- 23 «Слова ростуть, неначе...»
- 24 «На тихий стук...»
- 26 «Коли мої слова...»

БЕЗ НАЗВИ

- 27 «Дивлюсь на Леонардову Мадонну...»
- 28 «Покинутих кімнат сумна картина...»
- 29 «Наглядач десь в музеї...»
- 30 «Бруньки бринять...»
- 31 «Холодними вужами...»
- 32 «Десь по дванадцятій...»

БАРВИСТІ ВІРШІ

- 33 «Дзьобаті зерном...»
- 34 «На пасіці каліка дід...»
- 35 «Я парком йду...»
- 36 «Синь осені і позолота...»
- 37 «Білизною журилися...»
- 38 «Додолу впали жолуді...»
- 39 «Тут гниль — тут вічність...»
- 40 «Над обрієм кипіло сонце...»
- 41 «Все нижче й нижче небо...»
- 42 «Іду у майбуття...»
- 43 «Жовте листя летить...»
- 44 «День дожовував...»
- 45 «Хтось небо продірявив...»
- 46 «Хтось місяць загорнув...»
- 47 «Вночі я буду словами вагітний...»

ДВНАДЦЯТЬ ЕСКІЗІВ

- 48 «До будинків з парку...»
- 49 «Снить ліс...»
- 50 «Садами знову вештається гріх...»
- 51 «На клявішах старих...»
- 52 «Колодязя холодна глибина...»
- 53 «Напівдрімав екраном синій став...»
- 54 «Печаль скрипить ночами...»
- 55 «Темінь танула...»
- 56 «В сон блякло небо...»
- 57 «Літо мерло...»
- 58 «В парку оркестра догравала...»
- 59 «Народжувався день...»

КІЛЬКАНАДЦЯТЬ МІНІАТЮР

- 60 «Мене ще нема...»
- 61 «В степу ненаситні пожежі...»

- 62 «Над містом світить місяць...»
- 63 «Завод пивний...»
- 64 «В сузір'ях знак...»
- 65 «Під пудру й грим...»
- 66 «Небо хворіло...»
- 67 «Від темряви та ліхтарів...»
- 68 «За літо цуценята підросли...»
- 69 «Балерина померла...»
- 70 «Давно погашені свічки...»
- 71 «До нас, відай, у завірюху...»
- 72 «Стонадцять битв...»
- 73 «Дні до зими, здавалося...»
- 74 «Сікло дощем по лицах...»
- 75 «І хтось владно прорік...»

ДЕЩО З НЕДОПИСАНОГО

- 76 «До неї бард...»
- 77 «Хотілося б усе збагнуть...»
- 78 «Хтось з ранку допізна...»
- 79 «Двірник місив мітлою...»
- 80 «Пісня пісна...»
- 81 «Із кожним роком...»
- 82 «Під ринвою вже не вода...»
- 83 «Природа не просить...»
- 84 «Пасеться мирно...»
- 85 «Ні, я помру таки...»

ЕПІЛОЖНЕ

- 86 «Надвечір'я пропахло Шопеном...»
- 87 «Баба сіяла гнів...»
- 88 «На небі Бог розписує...»
- 89 «Весна, котрий вже день...»
- 90 «Ачей колись з варяги в греки шлях...»
- 91 «Я у поезії і досі ще в боргу...»
- 92 «Такої осені, здавалось...»

СКУПІ ВІРШІ

- 93 «Промінням місячним...»
- 94 «Баба ліпила вареники...»
- 95 «Слова, забиті в колодки...»
- 96 «Вдова і не вдова...»
- 97 «Люди жали жито...»
- 98 «Не про дівок сільських...»
- 99 «І вечір знов за вікнами...»
- 100 «Життя минуло бабі...»
- 101 «Втікали з міста...»
- 102 «І знов у місті ліхтарі...»

ЩЕ КІЛЬКА ВАРІЯЦІЙ

- 103 «Коли на полі лишиться...»
- 104 «У осінь прибудилися...»
- 105 «Самі жалі...»
- 106 «Часом тиша вповзає...»
- 107 «Коротка пам'ять по померлому...»
- 108 «За вікнами осінній дощ...»
- 109 «Ніхто не бачив і не чув...»
- 110 «Похилий дуб...»
- 111 «Я ще один день вичерпав...»
- 112 «Слова складаю...»